

— у НОВОМЕ САДУ У СРЕДУ, 26. ДЕЦЕМБРА 1901. —

ГОД. XXVI.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 47

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свака представа, значе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 80 д. а на страну 1. кр. 20 д. месечно. —

ПОЗОРИШНИ ПРИЈАТЕЉ О ПОЗОРИШТУ.

(Свршетак.)

Тако је она једној символ младости, онога, што снажно пупи, што тежи на више, што је ново. Њој треба змија, којој ће моћи стати на главу. Треба јој бête поигре, као инкарнација свега непријатељског, свега, што смета, свега зла. Има ли у модерној драми бête поигре?

Не. ње нема — веле модерни. — Можете је дуго тражити. Уклонили смо ми и са свим добре и неизлечиве зле. Не познајемо ми ни белих ни црних; на свету има само шућмурастих. — Па и на позорници? Удрите се у прса... па и на позорници? Промислите — особитости позоришне оптике..., дејство у даљину. На позорници нема колористичног полустанства, црвено мора бити са свим црвено, црно мора бити са свим црно. Шућмурасто је неразговетно те не изазива симпатије, ни горе на галерији, ни доле у паркету.

Има бête поигре у модерном издању... А то је филистар. Зликовац из добрих старијих времена био је мршав и имао је у опште незгодну спољашњост и неугодне алире. У модерних позорничних писаца има зликовац округао трбушчић, пуне, румене образе те има прилика, кад се баш може да допадне. Човеку је који пут чисто жао, што га сви модерни карактери у комаду тако мрзе. Кад га боље посмотримо, управо је он исти онај поштењаковић, што је негда као отац породице у свих пет чинова благосиљао двоје младих и сужним очима им честитао... Исти онај човек, који је негда као ујак ех машине сваки пут у добри час враћао се из Америке, или се у Америку кретао, свагда у добри час отварао буђелар или склапао очи... Једном

речи, који је увек у добри час урадио нешто, што је свим особама у комаду било на асну, а сад створише од њега право страшило. Неколико значајних злобних поузда, а од часнога старога господина постаде карикатура.

Јавља се у свакојаким ликовима. Као отац је стар, сед, добројудан; у пеом се чину покурјачи, отвори напослетку очи, па прокуне неког, кога је пре благосиљао... Није најпосле ни чудо... Деца му чине много срамоте, обрћу све тумбе, компромитују себе и породицу... Али нико нема милосрђа с њим. Ни деца, ни публика, ни писац. Свима је он „камен претиканија“, филистар, бête поигре. Кад му се по који пут на крају очита буквица, сви се радују, као да је „најшаљивије хумористично предавање“...

Филистар је по занату врло често трговац, спекулант, велики индустријалац. „Конзула“ је Ибзен начинио веома омиљеним и дао модерној позоришној објави са свим особен каме! Но чешће долази пастор. Без њега се реалистична драма просто не може замислити. Пастор као отац, пастор као пастор, пастор као проводација, пастор као чувар друштвеног морала и реда. У осталом пастор постоји и по Ибзеновој милости. Нарочито у тој форми, да у свези са неколико моралних матрона ма што „приреди“, ма што „оснује“, ма што „заштити“. Он је „јавно мишљење“. Он је готово то исто, што је био старијски кор; глас онога, што постоји, према безочности онога, што ће бити... Он је непријатељ свима „поћеркама“...

Од правила, да управо ни један човек

није зао, изузима модерни писац баш тога сиротана... За што? Никако се не да разумети.... Сви га готово праве претваралицом, њему приписују свашта, и што може бити и што не може бити, а кад му у комаду девојче даде корпу, као да сви кличу: „Тако му и треба!“

Ни „дивља особа“ не мари много за њу? Ко је та дивља особа? То је стара вештица, или млад ветронир, Американац или глумица.... Но свакако је то драгоценна романтична реликвија, коју је Немац негде скрио и сачувао, кад му у своје време хтедоше да разоре сав лепи свет снова. По каткад је идентична са поћерком. Но каткад је, као у „Јовањској ватри“, врло близу род њојзи.... Но каткад, нарочито у најновије време, игра главну улогу и кроз све чинове има пуне руке после. У осталом она пуни касу.... Необично је омиљена и бива, да се о њу отимају прве глумице. Некад је имала после само у Ибзеновим драмама. Једног леног дана дошла би у једноставну оделу у ма коју мирну кућу бог зна откуд. А увек би донела срећу и несрећу. Понајвише би крала као сврaka. Од жене би узела нешто (обично све) па

би то дала мужу, или би дошла да здере коме образину с лица. Каквом пустолову, каквом шуцијем идолу друштва. По који пут би дошла да подунре, да ослободи, да „Зидарима“ помогне видати. Људима да помогне радити. Онда би дошла у немачко позориште у нешто измењеној светлости. У „Магди“ је лако њу познати, а и у „Самораним људима“ има важну улогу.

Долази и као мушкарац и ослобађа многе болећиве „поћерке“ из невоље им. У драмском љубавном трокуту, који у француском утиче нешто фриволно и лакомислено, а у немачком веома избиљно и трагично, она је управо ипотенуза и као таква је значајнија него обе слабуњаве катете.

Може човек за њу рећи, што хоће; она освежава и оживљава. Као мотор употребљавана је и у најсуморнијим работама реалистичких сјајних времена. И наједаред се од ње створи весела посланица нове уметности. Створи се „Rautendelein“, која људе са јада ове „плачевне долине“ однесе у снежне висине, до звука и светлости...

По немачком.

ИСТИКИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Црни књаз са Семећа“. Слика из времена босанске окупације у четир чина, с певањем и играњем, написао Нера Данкулов, музика од Прајз-Јаворског.)

Кад би пером, за позорницу те даље и за око и ухо написане слике по теорији биле исто, што кичицом, ле даље за ско, изведене; кад би и живе — да избегнем забуну, боље да кажем: покретне слике биле дела образничке, иластичне уметности а не говорне, тонске; кад би и на њима изнесено било пред очи оно, што се збива једно крај другог а не и једно за другим, онда би и изворна драмска слика из и сувише нове те савременицима онасно блиске историје могла и бд хладне критике с правом очекивати хвалу и признање, којим је шаренилом боје засленђена публика на

Туцин дан у позоришту Дунђерског обасула „Црнога књаза са Семећа“. Но критика нити сме сувише дати оку на вољу нити сувише отворити уха за звучне, и од народа и од књижевника већ пречесто иза појаса извађене и здравице и благослове и фразе и флоскуле, него мора на позорници тражити пре свега радње и радње и онет радње а уз њу не само погођених типова, које и онако већма од нишчевих речи и напомена окарактерише разуман приказ глумачки, него и оштро индивидуалисаних карактера и њиховим оправданим еманацијама изазваних ситуација и сукоба. Тога пак свега у „Црном књазу од Семећа“ има врло, врло мало. Нешто мало више има хореографског елемента у њему, а највећма је заступљен разговор. Нублица је уза шаренило слике — турска диванана са кавама и нарги-

лама, харем са богато одевеним булама, аустријска караула са фелбабом, капларом и неколико бака из Баната, босанска кућа са иконом, попом и гостима, босанске сељанке у свом питореском оделу и мало босанче са анђeosким лицем — годио тај несразмер, јер се елементи заплели па ибиспрекидали те изазвали промене, а стара је ствар, да промена весели.

Да типовима глумац управо даје обележје, најбоље је манифестовао Душановић. Верније се већ и погођеније не да ни замислити прави иправци чобанин него што је био његов Сима. Био је то онет један од оних типова из сељачкога милијеа, какве као да могу да створе само Добриновић и Душановић. Није их било на српској позорници пре њих а и после њих дуго ће теки вода Дунавом, док се онет јаве такви. Несразмерно је боље него осталима доликоваша Душановићу босански жаргон и у говору и у песми. Код њега то све тече некако природно, из њега самог. Красним се својим особинама Душановић са свим већ додворио публицији те му пада у део овација и на отвореној сцени и без оне већ провербијалне новосадске опозиције. До бурне је овације дошао и писац на крају комада.

Драга Спасићка и Даница Матејићка певале су мало, али по свом обичају лепо и мило. И остали су сви били орни те од шаренила и промене смеју без зазора ревирорвати сваки своју лепту као поштену зараду. Двоје троје их има* иправна титулуса на по два дела.

Г.

НОЗОРИШТЕ.

(Љубавна трагедија глумаца Монтгомерија) која је пре 30 година узрјала цео Лондон, објаснила се тек сада. У септембру 1871. убио се Валтер Монтгомери, један од најомиљенијих енглеских глумаца. Глас о томе самоубијству побудио је тим већу сензацију, што се слављени уметник истом на два дана пре убијства оженио красном младом девојком. Чак ни његови пријатељи нису себи могли да објасне, шта је натерало у смрт глумаца, који никад није био ни у чему претеран. Нагађало се о узроцима тога самоубијства ово и оно, али најпосле дошло се до тога, да је то доиста било пусто нагађање. Један пријатељ тога самоубијце, који је када једини знао за ову тајну,

саопштава у часопису „Free Lance“ узрок споменутом самоубијству. Док је гостовао у Аустралији, упознао се Монтгомери с једном младом наследницом, у коју се на први поглед заљубио. Он јој је признао, да је љуби, на што му је она изјавила, да и она њега љуби. Но њезин се отац енергично противио томе, да његова ћка пође за глумца. Тај очев поступак дубоко је увредио поносног Монтгомерија, те се он одмах вратио у Енглеску. На лађи, којом се враћао кући, трудио се Монтгомери да стиши своју тугу и јад за изгубљеном својом диком тиме, што се удварао најлепшијој сапутници, те се с њом и венчао, кад је стигао у Лондон. Позвао је многе уметнике и књижевнике и венчао се 17. августа 1871. у цркви св. Ђорђа. На неколико сахрана после венчања примио је млади муж бројав из Мелбурна, у ком га је отац аустралске наследнице замолио, да се одмах врати у Аустралију, пошто пристаје на венчање своје ћери с њиме, јер му је ћка изјавила, да не може живети без њега. У великој узбуђености и тешком очајању пруживео је несрекни глумац прва два дана, па је онда учинио крај својим мукама, испаливши себи куршум из револвера у срце.

— тр —

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Ред позоришних представа)

У среду, 26. децембра, по други пут: „Васантасена“. Староиндиска драма у 5 чинова, од индијског краља Чудраке, за позорницу прерадио Е. Пол, с немачког превео М. Р. Поповић. (У новом оделу, које је нарочито за овај комад, затворено.)

У суботу, 29. децембра: „Женски пријатељ“. Комедија у 5 чинова, написао Александар Џима, син, с француског превео Душан Л. Ђокић (Г. Д. Барјактаровић у улози Ријона као гост, први пут.)

У недељу, 30. децембра: „Слободарка“. Награђена драма у 5 чинова, с певањем, написао Манојло Ђорђевић Призренец, за позорницу удео А. Хаџић, музика од Х. Дубека. (Г. Д. Барјактаровић у улози Бранка Мркојевића као гост, по други пут.)

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

37. Представа. У ДУНЂЕРСКОВОМ ПОЗОРИШТУ. Ван претплате.

Представа за народ с обаљеним ценама.

У Новом Саду, у среду, 26. децембра 1901.

ПО ДРУГИ ПУТ:

ВАСАНТАСЕНА.

Староиндијска драма у 5 чинова, од индијског краља Чудраке, за позорницу прерадио Е. Пол,
с немачког превео М. Р. Поповић. — Редитељ: Динић.

ОСОВЕ:

Чарудата, из касте брамана — — — Спасић.
Рохазена, његов синчик — — — Л. Бакаловић.
Мајтреја, из касте брамана — — — Динић.
Санстанака, шурак краља Палаке — Васильевић.
Аријака, млади пастир доџије краљ — Стојановић.
Васантасена, бајадера — — — С. Бакаловићка.
Манданика, ћена робиња — — — З. Добриновићка.
Илиџар, доџије будански калуђер — Душановић.
Дворанин у пратњи Санстанакиној — Ботић.
Председник суда — — — Николић.
Први судија — — — Илкић.
Други судија — — — Слуга.
Вираџа | заповедници градских — Матејић.
Чанданака | стражара — Виловац.

Догађа се у Уманијама, у Инђији, у првом веку пре Христа. Први чин: иза Чарудатине куће. — Други чин: пред Чарудатином кућом. — Трећи чин: у краљеву врту. — Четврти чин: у судницама. — Пети чин: пред градом.

Матура, газда од коцкарнице	— — — Бакаловић.
Коцкар	— — — — — Стефановић.
Први } целат	— — — — — * * *
Други } целат	— — — — — * * *
Ставарака, слуга Санстанакин	— — Слуга.
Кумонлака, слуга Васантасенин	— — Шикопарија.
Ранданика, Чарудатина служавка	— — Д. Вујичићева.
Први } грађанин	— — — — — Стефановић.
Други } грађанин	— — — — — Илкић.
Прва } жена из народа	— — — — — Д. Николићка.
Друга } жена из народа	— — — — — К. Виловчевица.
Телал	— — — — — Илкић.
Народ. Ратници. Градски стражари. Дворанин и робови	
	Санстанакини.

У новом нарочито за овај комад зготовљеном оделу.

Свирачки збор ц. и кр. 70. пешачке пуковније петроварадинске свираче ове комаде: 1. Шуберт: „Српски марш“. — 2. Адам: „Када бих ја нешто краљ био“. Увертира. — 3. Фетрас: „Месец сјаје по тамној ноћи“. — 4. Лахнер: „Тужан личанин“. — 5. Шебек: „Бугарске игре“.

У суботу, 29. децембра: „Женски пријатељ“. Комедија у 5 чинова, написао Александар Дима, син, с француског превео Душан Л. Ђокић. (Г. Д. Барјактаровић у улози Ријона као гост, први пут).

Ко од наших поштованих претплатника жeli своју ложу или своја места и за ову представу задржати, нека изволи ту намеру своју изјавити у књижарници браће М. Поповића најдуже до 11 са. пре подне.

Улазнице могу се добити обдан у књижарници браће М. Поповића, а увече од $6\frac{1}{2}$ сата на каси.

Болују: Ј. Тодосић, М. Марковић.

Почетак тачно у $7\frac{1}{2}$ а свршетак у $10\frac{1}{2}$ сахата.